

GÁCSI ANETT ERZSÉBET*

A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben**

„A tanári munka nem azonos a módszeres ismeretközléssel, még akkor sem, ha rendszeresség, szigor és következetesség jár vele. A jó tanár a lehetőségeket mutatja tanítványainak, a könyvtár és kutatás irányába tereli az érdeklődést, önálló véleményalkotásra és munkára ösztönöz, ugyanakkor tudásban, magatartásban, [...] hagyományokhoz való ragaszkodásban és gondolkodásban a tevékeny, művelt ember mintaképe. Csak az ilyen tanár tud jelenlétével és munkájával szellemi forrongást kiváltani.”¹

Nagy Ferenc Professzor Úr hallgató koromban oktatóként, majd 2010 szeptemberétől kollégaként, tanszékvezetőként a JÓ TANÁR példaképét jelentette és jelenti ma is számomra. A bűnügyi tárgyak oktatásában való útmutatásáért, a kutatói munkám néhol elgörbülő útjának kiegyengetésért, a Tanszéken/Intézetben való mindennapos kedves és bátorító szavaiért köszönettel tartozom. Tisztelgéskeppén készítettem el tanulmányomat olyan témában, amelyet örömmel adhatok a Jubiláns 70. születésnapja alkalmából.

I. Bevezető gondolatok

„A kodifikált magyar büntető eljárásjog történetére nem a nyugalom és a stabilitás, hanem a – gyakran zaklatott – változások a jellemzők.”² Nincs ez másként a hatályos büntetőeljárás törvénnyel (1998. évi XIX. törvény – A büntetőeljárásról, a továbbiakban Be.) sem. Az 1998-ban elfogadott, majd – az eredeti szöveg több mint felét érintő módosításokkal – 2003 nyarán hatályba lépett törvényt mára közel 90 törvény, több alkotmánybírósági határozat hozzávetőlegesen 2000 helyen módosította, amely koherenciazavart okoz. Az előkészületek után 2015-től felgyorsult a kodifikációs folyamat, jelen

* adjunktus, Szegedi Tudományegyetem

** Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-ÚNKP-16-4 Kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült

¹ NÉMETH LÁSZLÓ: *Pedagógia írások*. Bukarest, 1980. 244. p.

² ERDEI ÁRPÁD: *Tanok és tévtanok a büntetőeljárásjog tudományában*. Budapest, 2011. 12. p.; Tóth Mihály kutatásában kimutatta, hogy amíg az I. Bp.-t 42 törvény, 24 rendelet módosította, addig a II. Bp.-t 6, az I. Be.-t 2, a II. Be.-t 52 alkalommal módosították. És ehhez képest a hatályos Be.-t 89 törvény, hozzávetőlegesen 15 Alkotmánybírósági határozat módosította. TÓTH MIHÁLY: „Regulák ifjabbaknak és kezdőknek” c. előadása 2017. június 23-án az ELTE ÁJK-n.

tanulmány megírásakor az új büntetőeljárás törvényt már elfogadták (2017. évi XC. törvény – a büntetőeljárásról, a továbbiakban új Be.), amely előreláthatóan 2018. július 1-jén lép hatályba.

Általánosságban elmondható, hogy jelentős társadalmi igény mutatkozik a *büntetőeljárások időszerű befejezése*, valamint a *büntető igazságszolgáltatás hatékony működése iránt*, amelynek lényege, hogy a bűncselekmények elkövetőit kivétel nélkül, minél kevesebb társadalmi ráfordítás mellett, tisztességes eljárásban vonják felelősségre.³ Az új törvény ezeknek a céloknak próbál eleget tenni.

Ami a hazai helyzetképet jelenti a Legfőbb Ügyészség által 2016 novemberében közzétett statisztikai adatok alapján elmondható, hogy összességében a büntetőeljárások időtartama az elmúlt években nőtt.⁴ Kibontva: amíg a *nyomozások átlagos időtartama* (valójában a nyomozás elrendelésétől az iratok első fokú ügyészségre érkezéséig) 2007-ben 162,9 nap volt, addig 2015-re 243,7 napra emelkedett; az *elsőfokú ügyészségi ügyintézés átlagos időtartama* (azaz az iratok első fokú ügyészségre érkezésétől a vádemelésig) a 2007-es 26,1 napról 2015-re 35,6 napra nőtt; a bírósági szak átlagos időtartama (azaz a vádemeléstől a jogerős bírósági döntés meghozataláig) pedig a 2007-es 356,8 napról 2015-re 390,8 napra emelkedett.⁵ A jogalkotó az eljárások időszerűségének javítása (remélt) céljából több ponton változtatást hozott a hatályos szabályozáshoz képest, így az új törvény kiemelt figyelmet szentel a terhelti együttműködésére is.

Jelen tanulmányban egy elméleti bevezetőt követően (mi volt az újraszabályozás indoka, milyen minták álltak a jogalkotó előtt, különös tekintettel a francia modellre) a terhelti együttműködés régi-új rendszerét mutatom be. A vizsgálatot a tisztességes eljáráshoz való jog szemüvegén keresztül végzem el, amelynek során figyelemmel leszek arra, hogy vajon az új szabályozásban a tisztességes eljáráshoz való jog lényegi elemeként elismert fegyverek egyenlőségének elve miként érvényesül.⁶

II. A szabályozási „ars poetica”; minták és modellek; a lemondás a tárgyalásról csődje

I. A szabályozási „ars poetica”

A kodifikáció során abból indult ki a jogalkotó, hogy érdemes eltérően kezelni azokat az ügyeket, amelyekben a terhelt beismer, azokkal az eljárásokkal szemben, amelyekben a tagadó terhelt bűnösségét kell bizonyítani. A *beismerés* lehetőséget teremt ugyanis a terhelttel való együttműködésre, amelyben mindenki érdekelt, hiszen az a hatóságok oldalán idő- és költségmegtakarítást, a terhelt oldalán enyhébb szankcionálást, a

³ T/13972. sz. törvényjavaslat a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Javaslat). Általános Indokolás. Miért van szükség az új büntetőeljárás törvényre? 316. p.

⁴ Bűnözés és igazságszolgáltatás 2007-2015. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2016. <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok4524.pdf>

⁵ E ponton megjegyzést érdemel, hogy utóbbi átlagos időtartama 2013-ban érte el a csúcspontját, ekkor a vádemeléstől a jogerős bírósági döntés meghozataláig átlagosan 410,6 nap volt a jellemző.

⁶ Vö. COHEN, GÉRARD JONATHAN: *Aspects européens des droits fondamentaux. Libertés et droits fondamentaux*. Paris, 2002. 115. p.

sértett oldalán biztos jóvátételt eredményez, és azt az üzenetet közvetíti, hogy a bűncselekmény elkövetőjét valóban felelősségre vonják.⁷ E felfogás pedig nem idegen sem a büntető eljárásjog tudományától, sem a joggyakorlattól.

2. Minták és modellek – különös tekintettel a francia megegyezési eljárásokra

Az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása a kompromisszum és a pragmatizmus jegyében az amerikai vádalku mintájára egyre több európai ország reformtörekvéseinek zászlajára kerül(t) fel.⁸ Előjáróban szükségesnek tartom azonban tisztázni azt, hogy az európai államok büntetőeljárásaiban valójában nem beszélhetünk vádalkuról. Ennek oka vagy abban keresendő, hogy az amerikai modellhez képest korlátozottabb az ügyész jogköre (így például az angol büntetőeljárásokban való megegyezésben az ügyésznek sem a büntetés nemére, sem a mértékére nincs befolyása, arra vonatkozóan nem tehet indítványt⁹), vagy abban, hogy az alku folyamata korlátozott (így például az olasz megegyezési modellben a vád tárgyát képező bűncselekmények minősítéséről nem lehet alkudozni¹⁰). Ennélfogva álláspontom szerint az európai jogrendszerekben vádalku helyett „vádalkuhoz hasonló, a terhelt beismerésén alapuló megegyezési eljárásokról” lehet beszélni.

Noha a fentiek kivül bőven válogathatott a magyar jogalkotó más országok megegyezési mintái (így a spanyol *conformidad*; a német, osztrák, svájci megegyezési eljárások) közül, jelen tanulmány keretei között a továbbiakban a francia büntetőeljárás megoldását veszem górcső alá. A *francia modell* vizsgálata mellett szól az az érv, hogy jogtörténeti hagyományokra építve az európai büntető igazságszolgáltatások fejlődésében a francia büntetőeljárás (kezdve az 1808-as Code d'instruction criminelle-től) bizonyítottan mérföldkőnek számított.¹¹ A „vádalkuhoz hasonló, a terhelt beismerésén alapuló megegyezési eljárás” rendszerének különös szabályát az adja, hogy a magyar szabályozással ellentétben a francia büntetőeljárás főszabály szerint az oportunitás elvét követi, ugyanakkor ahogyan azt a későbbiek kifejtem – a kontinentális jogrendszer sajátosságai miatt – vádalkuról (valódi, minden kérdést érintő egyezkedésről) itt sem beszélhetünk.

A vádalkura emlékeztető megegyezésnek jelenleg a francia büntetőeljárás jogban két típusa alkalmazott: a *composition pénal* és a *plaider coupable*. A továbbiakban ezek bemutatására térek ki.

2.1. Composition pénal

A francia jog sokáig ellenállt a vádalkura emlékeztető, a terhelt beismerő vallomásra építő megegyezési eljárások bevezetésének. Az első megegyezési eljárást 1999-ben vezették be (ténylegesen azonban csak 2001-től alkalmazzák) a francia büntetőeljá-

⁷ Javaslat. Általános Indokolás. A büntetőeljárás reform főbb irányai. 317. p.

⁸ FARKAS ÁKOS: *Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban*. Magyar Jog 1992/8, 507. p.

⁹ HERKE CSONGOR: *Megállapodások a büntetőperben*. Pécs, 2008. 102. p.

¹⁰ FARKAS KRISZTINA: *Az eljárás gyorsításának lehetőségei a német, a svájci, és az olasz büntetőeljárásban*. PhD értekezés, Miskolc, 2016. 172–179. pp.

¹¹ PÁPAI-TARR ÁGNES: *A büntetőeljárás gyorsításáról*. Budapest, 2012. 12. p.

rási jogba *composition pénale*, azaz büntetőjogi megegyezés néven (CPP 41-2 és -3).¹² A francia szakirodalom által a karaktere miatt gyakran „francia vádalkunak” nevezett intézmény lényege, hogy „a törvény a vádemelést megelőzően az ügyész mérlegelési jogává teszi, hogy amennyiben bizonyos feltételek fennállnak (kihágás és vétség esetén alkalmazható, amely büntetési tétele 5 évi vagy annál kevesebb szabadságvesztés), büntetőjogi megegyezést (azaz büntetőjogi „szankciót”) ajánljon fel olyan terheltnek, aki beismerte bűnösségét egy vagy több bűncselekmény vagy éppen szabálysértés vonatkozásában,” és a megegyezés akkor jön létre, ha a terhelt elfogadta az ügyész ajánlatát, a bíró szerepe pedig egyfajta formális jóváhagyásra korlátozódik.¹³

Az *ügyész felajánlási körébe tartozik* például (büntetőjogi szankcióként) az elkövetett bűncselekmény miatti pénzbüntetés maximális határát meg nem haladó meghatározott összeg megfizetésére kötelezés; a bűncselekmény elkövetéséhez eszközként használt vagy annak eredményeként létrejött dolog átadására kötelezés; köz javára végzendő fizetés nélküli munka; vezetői- vagy vadászengedély időszakos megvonása; valamilyen egészségügyi intézményben gyógyító-nevelő kezelésen való részvétel (CPP 41-2).¹⁴ Ezek – és a CPP 41-2 részében taxatív felsoroltak – közül az ügyész mérlegelése szerint válogathat.

A fogalomból látható, hogy a másik fontos eleme az intézménynek a *terhelt önkéntes beismerő vallomása*. A terhelt az ügyész felajánlását ezt követően vagy elfogadja vagy elutasítja, egyebekben alkudozásra nincs lehetősége. (Kérhet védő bevonását az eljárásba, de nem kötelező védelmes esetkör a büntetőjogi megegyezés.) Ha nem fogadja el, az ügyész a rendes eljárás szabályai szerint vádat emel, és rendes eljárás keretében folytatja le az eljárást.¹⁵ Ha elfogadja az ügyész ajánlatát, erről jegyzőkönyvet kell készíteni, és majd ezt terjesztik az egyes bíróként eljáró bíróság elé.¹⁶

A *bíró az egyezség tartalmát nem változtathatja meg*, annak csak törvényességét vizsgálhatja (ennek érdekében nem nyilvános meghallgatást tarthat), amelynek eredményeként az egyezséget jóváhagyja vagy elutasítja (egyik döntése ellen sincs helye jogorvoslatnak).¹⁷ Jóváhagyás esetén a megállapodás végrehajthatóvá válik (nincs felleb-

¹² Loi no. 99-515 du 23 juin 1999. FOURMENT, FRANÇOIS: *Procédure pénale*. Paris, 2013. 157-159. p. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy nem előzmény nélküli volt a jogintézmény bevezetése, a francia jogalkotónak volt már e téren korábban egy sikertelen próbálkozása. Annak lényege szerint az ügyész felajánlhatott volna a terheltnek egy bizonyos pénzösszeg állam javára való megfizetését, amelynek a védelem oldala általi elfogadása és teljesítése esetén, a terhelt mentesülhetett volna a vádemelés alól. A funkciómegosztás elvének sérelme miatt azonban ezt a jogintézményt csírájában elfojtották. Vö. VOLFF, JEAN: *Un coup pour rien! L'injonction pénale et le Conseil constitutionnel*. 26e, Recueil, Cahier-Chronique, Dalloz Sirey, 1995. 201-204. p. STEFANI, GASTON – LEVASSEUR, GEORGES – BOULOC, BERNARD: *Procédure pénale*. Paris, 2012. 586–588. pp.

¹³ PRADEL, JEAN: *Une consécration du "plea bargaining" à la française. La composition pénale instituée par la loi n° 99-515 du 23 juin 1999*. Chronique 1999. 379-382. p.; valamint BUREAU, AURORE: *États des lieux d'un dispositif procédural typique: la composition pénale*. Archives de Politique Criminelle (APC), 2005/1, 127. p.

¹⁴ FOURMENT 2013, 162–163. pp.

¹⁵ LAZERGES, CHRISTINE: *Le Conseil constitutionnel acteur de la politique criminelle, à propos de la décision 2004-492 DC, du 2 mars 2004*. Revue Sciences Criminelles (RSC), 2004/7-9, 728.; valamint FOURMENT 2013, 164. p.

¹⁶ Ennek részletesen tartalmaznia kell: a cselekmény leírását, jogi minősítését, az alkalmazandó intézkedéseket és a teljesítésükre nyitva álló határidőt, valamint amennyiben a sértett ismert, a jóvátétel módját és mértékét. A CPP a jegyzőkönyv kötelező tartalmi kellékévé teszi azokat a figyelmeztetéseket, amelyek a terhelt felé kell, hogy elhangozzanak, amelyek bizonyítják, hogy jogaira való kioktatás megtörtént. PÁPAI-TARR 2013, 245. p.

¹⁷ DANET, JEAN – GRUNVALD, SYLVIE: *Brèves remarques tirées une première évaluation de la composition pénale*. Actualité Juridique Pénal (AJ Pénal) 2004/5. 198. p.

bezésre lehetőség), amely ugyanazt a joghatást vonja maga után mint a jogerős bírósági ítélet, ítélt dologgá válik.¹⁸

Ami a jogintézmény érdekessége egyebekben, hogy nem feledkezik meg a *sértettről* sem, így törvényi rendelkezés van arra, hogyha ismert a sértett, a büntetőjogi megegyezés alkalmazása esetén az ügyésznek köteleznie kell a terheltet arra, hogy a bűncselekménnyel okozott kárt megtérítse.¹⁹

2.2. Plaider coupable

A composition pénal mellett 2004-ben megjelent egy másik megegyezésen alapuló intézmény is: *plaider coupable*, vagy ahogyan azt a francia büntetőeljárás törvény tartalmazza *comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*, azaz az előzetes beismerésen alapuló megjelenés (CPP 495-7, – 495-16).²⁰ Noha a francia szakirodalom „valódi vádalkuként” szokta aposztrofálni,²¹ a szabályozás nem azonos az amerikai vádalkuval.

A jogintézmény lényegi elemeiben megegyezik a composition pénal-lal,²² az eltérés „mindösszesen annyi,” hogy plaidier coupable már engedi az ügyésznek a tényleges, büntető anyagi jogi értelemben vett szankció alkalmazást (akár egy évet meg nem haladó szabadságvesztést is javasolhat a terhelt számára).²³ Ebből adódik, hogy ebben az egyezségi eljárásban már kötelező védő részvétele.²⁴

A terhelti beismerés mellett itt az is feltétel, hogy *az ügyész előtt a terhelt személyesen megjelenjen*. További eltérés, hogy *nyilvános tárgyaláson* kell az ítéletet meghozni. (CPP-495-9). E tárgyaláson a bíró feladata, hogy meggyőződjön a bűncselekmény helyes minősítéséről, a terhelt beismerő vallomásának önkéntességéről és hitelességéről, valamint ellenőrizze – a bűncselekmény súlya és a terhelt személyi körülményei alapján – a szankció helytállóságát (ún. *homologation*, azaz bírói szentesítés a feladata).

Azaz ebben a megegyezési formában a *bírónak aktív szerep jut*, nem csupán egy formális aláírás a feladata.²⁵ A bíró döntésével szemben van lehetőség fellebbezés benyújtására.

¹⁸ SAAS, CLAIRE: *De la composition pénale au plaidier coupable: le pouvoir de sanction de procureur*. Revue Sciences Criminelles (RSC) 2004/9-12, 833–834. pp.

¹⁹ FOURMENT 2013, 163. p.

²⁰ Loi n° 2004-204 du 9 mars 2004. FOURMENT 2013, 168. p. Sőt a szakirodalom még a *marchandage judiciaire*-nek (bírói vagy törvényszéki alkudozás) is nevezi. Vö. PÁPAI-TARR ÁGNES: *Marchandage judiciaire à la française*. Collega 2007/2-3, 99–103. pp.

²¹ Vö. PÁPAI-TARR 2012, 225. p.

²² Kiemelendő azonban, hogy csak az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő vétségeknél van rá lehetőség. A büntettek és kihágások kívül esnek az alkalmazási körén.

²³ MOLINS, FRANÇOIS: *Comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*. Rép. Pén. Dalloz. 2004/5, 2. p.; STEFANI – LEVASSEUR – BOULOC 2012, 588. p.

²⁴ E ponton megjegyzendő, sokáig vitatott volt, hogy kötelező-e ezen a tárgyaláson az ügyész jelenléte. Végül a kérdést a CPP rendezte, amely kimondja ma már, hogy az ilyen tárgyaláson az ügyész jelenléte nem kötelező. Lásd részleteiben: PÁPAI-TARR 2012, 232. p.

²⁵ LAMY, DE BERTRAND: *La loi no. 2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité*. Recueil Dalloz 2004/28, 5. p.

2.3. Tanulságok

Ahogy az a fentiekből kiolvasható, a két vádalkura emlékeztető megegyezéssel jogintézmény újraosztja az igazságszolgáltatás résztvevőinek klasszikus szerepeit. A francia modellben az ügyész alkalmazza (valójában indítványozza) a szankciót, a bíróság pedig jóváhagyja azt.²⁶ Pápai-Tarr Ágnes szerint ezen felül a védő inkább tanácsadó funkciót tölt be ebben a modellben, a terhelt azonban aktív részesévé, mintegy mozgatórugójává válik az eljárásnak.²⁷

Az eljárás mindezekkel gyorsabbá válik (főként a bírósági szak rövidül le), a terheltek alapjogainak sérelme pedig az jogintézményekhez kapcsolt garanciális szabályokkal egyensúlyozásra kerül.

3. A lemondás a tárgyalásról külön eljárás csődje

A magyar büntetőeljárás törvénybe (a terhelt beismerésén alapuló, az eljárások gyorsítása és hatékonyabbá tétele miatt) 2000. március 1. napjával beiktatott lemondás a tárgyalásról külön eljárás nem váltotta a be a hozzáfűzött reményeket, a szabályozás többszöri módosítása ellenére sem működik a jogintézmény. Ezt támasztja alá a Legfőbb Ügyészség által 2016-ban közzé tett statisztikai adatsor is, amely szerint például 2015-ben a vádirattal megvádolt személyek számához (69 195 fő) viszonyítva a vádemelést megelőzően a tárgyalásról lemondott terheltek százalékos aránya 0,11%; vádemelést követően pedig 0,10% volt.²⁸ Nem indokolható a csekély alkalmazás alkotmányossági aggályokkal, hiszen az Alkotmánybíróság már a bevezetésekor alátámasztotta annak alkotmányos alapjait, az AB érvelése szerint „a beismerő terheltek – a Btk. szerinti kedvezménytel történő – ösztönzése alkotmányos célt szolgál és semmilyen értelemben nem minősíthető arra irányuló állami kényszernek, hogy feladják alkotmányos jogaikat.”²⁹

Alláspontom szerint a külön eljárás már a kezdetektől fogva a büntetés kiszabással kapcsolatos nyilvánvaló hibákban is szenvedett, és szenved még ma is.³⁰ A külön eljárás eredeti szabályai alapján a leszállított büntetési tételek alkalmazása – figyelemmel a magyar büntetés kiszabási gyakorlatra, amely inkább a büntetési tétel alsó határához közelített – igazi kedvezményt nem jelentett a bűnelkövetők számára, ráadásul a kezdetekben még nem volt lehetőség a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére sem.³¹ Az új Btk. (2012. évi C. törvény) hatálybalépése óta a tárgyalásról lemondásra vonatkozó büntetés kiszabási szabályok pedig megváltoztak, amelynek lényege abban ragadható

²⁶ CHAVRET, DOMINIQUE: *Réflexion autour du plaider coupable*. Recueil Dalloz 2004/35, 2518. p.

²⁷ PÁPAI-TARR 2012, 237. p.

²⁸ A büntető bíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai. 2015. évi tevékenység. 14. p. <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok245.pdf>

²⁹ 422/B/1999. AB határozat, ABH 2004, 1316, 1323.

³⁰ Vö. PÁPAI-TARR ÁGNES: *Büntetés kiszabási anomáliák a tárgyalásról lemondás körül*. In: ELEK BALÁZS – HÁGER TAMÁS – TÓTH ANDREA NOÉMI (szerk.): *Igazság, ideál és valóság*. Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Debrecen, 2014. 290–301. pp.

³¹ PÁPAI-TARR ÁGNES: *A büntetőperek elhúzódása*. In: Jakab András – Gajdusчек György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, 2016. 791. p.

meg, hogy gyakorlatilag csak egy lehetséges minimum került szabályozásra, de a büntetés kedvezményes maximuma nem került rögzítésre. Ennek pedig egyenes következménye, hogy halmazati büntetéskiszabás esetén egyáltalán nem eredményez semmi különbséget, ha a terhelt lemond a tárgyalástartás jogáról.³² Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy ez a szabályozás érthetetlen módon kitüntetett helyzetbe hozza azt a bünszervezetben bűncselekményt elkövetőt, aki a hatóságokkal együttműködik. Erre az elkövetői körre ugyanis a régi leszállított büntetési tételek irányadóak, amelyek a büntetések maximumát garantálják. Az együttműködő terhelt lett tehát mára az egyedüli elkövetői kör, akinek megéri lemondani a tárgyalástartás jogáról, ami évente nagyon csekély számú bűnelkövetőt jelent.³³

Jelenleg a külön eljárás ritka alkalmazásának az okát tehát leginkább a tárgyalásról lemondás anyagi jogi következményeiben látom. Mindezzel együtt az eljárás résztvevői *motiváltalanokká* váltak. Kezdődik a sor a nyomozó hatósággal, a nyomozó hatóságnak ugyanis nem érdeke a lemondás a tárgyalásról elősegítése, hiszen a külön eljárás csak a bírósági szakot gyorsítja. A hatóságok oldaláról motiváltalan lehet az ügyész is, hiszen az ügyész felelőssége jelentős, ő az aki az állam büntetőigényét érvényesíti, ő mérlegel, hogy a külön eljárás – feltételei fennállása esetén – alkalmazható-e. Többek között ez vezetett ma odáig, hogy a lemondás a tárgyalásról alkalmazásában országos egyenlőtlenség mutatatható ki.³⁴ Motiválatlan lesz a védelem oldala is, az alkotmányos jogainak korlátozását vállaló terheltnek úgy tűnik nem nyújt valódi kedvezményt a magyar szabályozás által nyújtott anyagi jogi szabályozás.³⁵ Végezetül az is kiemelésre szorul, hogy a joggyakorlati vizsgálatok azt mutatják, hogy a lemondás a tárgyalásról ritka alkalmazásának oka a már említettekén túl az is, hogy – alkalmazásának feltételeit is tekintve – *konkurál más külön eljárásokkal*, így a tárgyalás mellőzésével és a bíróság elé állítással.³⁶

III. A terhelti együttműködés formái és rendszere az új büntetőeljárás törvényben

„Előbb át kell látni, hogy utána tudjunk igazságot szolgáltatni” – tartotta az Emberi Jogok Európai Bírósága a fegyverek egyenlősége elv vizsgálta kapcsán.³⁷ Álláspontom szerint igaz ez az új magyar terhelti együttműködés szabályozásra is, így elsőként a terhelti együttműködés rendszertani elhelyezést tartom fontosnak tisztázni. Ennek oka az, hogy nézetem szerint a terhelti együttműködés szorosabb értelemben vett szabályain kívül a jogalkotó már az egyezség szabályai előtt (LXIV. fejezetben) is megjeleníti annak egy tágabb értelemben vett formáját. Így az új Be.-ben a terhelti együttműködéssel kapcsolatos szabályozás kiindulópontja annak megteremtése, hogy az ügyészség és a terhelt

³² PÁPAI-TARR 2016, 792. p.

³³ PÁPAI-TARR 2016, 792. p.

³⁴ FANTOLY ZSANETT: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. 2012. 286–287. pp.

³⁵ Vö. OROSZ JUDIT: *A vádalku, avagy a tárgyalásról lemondás a magyar büntetőeljárásban*. 2013. 14–15. pp. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/496>

³⁶ FANTOLY 2012, 285. p.

³⁷ *Delcourt v. Belgium* (Application no. 2689/65) Judgment of 17 January 1970, ECtHR Ser. A. No. 11.

már a nyomozási szakban kapcsolatba léphessen egymással az eljárás időszerű és kiszámítható befejezésének elősegítése érdekében.³⁸ Ennek alapköve az új törvényben az „*ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése*” elnevezésű intézmény, amelynek lényege, hogy az ügyészség a nyomozás során bármikor közölheti (írásban) a gyanúsítottal, hogy *milyen intézkedés alkalmazására vagy határozat meghozatalára lát lehetőséget* abban az esetben, ha a gyanúsított a *bűncselekmény elkövetését beismeri* [új Be. 404. § (1) bekezdés]. A kilátásba helyezhető intézkedések, határozatok (ha a bűncselekmény elkövetésének beismerésén túl az intézkedések, határozatok egyéb törvényi feltételei is fennállnak): 1) közvetítői eljárás céljából az eljárás felfüggesztése, a közvetítői eljárás eredményéhez képest az eljárás megszüntetése; 2) feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazása, annak eredményéhez képest az eljárás megszüntetése; 3) a gyanúsított együttműködésére tekintettel eljárás megszüntetése, feljelentés elutasítása; 4) vádemelés esetén szükséges intézkedések megtétele [új Be. 404. § (2) bek.]. A fentiek kilátásba helyezésére akár már a gyanúsítást követően, de még a terhelti vallomás megtétele előtt sor kerülhet. Sőt a gyanúsított és a védő a nyomozás során bármikor közölheti az ügyészséggel vagy nyomozó hatósággal, hogy a fenti intézkedés alkalmazása vagy határozat meghozatala érdekében a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri [új Be. 406. § (4) bek.]. Az új törvény ezen intézményét a *tágabb értelemben vett terhelti együttműködés* szabályai közé sorolom.

Ezen túl az új büntetőeljárási törvényben a bűnösség beismerése és a terhelt együttműködési szándéka kétféle megegyezéshez vezethet (ún. *szorosabb értelemben vett terhelti együttműködés*). A továbbiakban a szorosabb értelemben vett terhelti együttműködésre térek ki részletesebben.

1. Az 1. típusú együttműködés (egyezség nyomozási szakban a bűnösség beismeréséről)

*Az 1. típusú terhelti együttműködés az, amely kifejezetten a lemondás a tárgyalásról csődjére reagált, és amelynek célcsoportja elsősorban azon elsőfokú bíróságok előtt folytatott eljárások, ahol az elhúzódo bizonyítási eljárást követően már elsőfokon jogerős ügydöntő határozat születik.*³⁹

Az együttműködés ezen formájában már a *nyomozási szakban* megkezdődik az egyezség (maga az új törvény a nyomozás szabályai között „*egyezség bűnösség beismerése*” címmel szabályozza a jogintézményt – LXV. fejezet). A kötelező védelmes eljárásban az ügyészség, a terhelt és a védő ugyanis a bíróságtól független formális egyezséget köthet a terhelt bűnösségének beismeréséről. Ennek folyamata – noha az a törvényből nem egyértelmű – álláspontom szerint 3 szakaszra bontható. Egyfelől az alaki feltételekhez nem kötött *egyezség kezdeményezésére*, amelyet a terhelt és a védőn kívül már az ügyészség is megtehet. Utóbbi kezdeményezési joga álláspontom szerint előrelépést jelent a hatályos szabályokhoz képest. Ezt követi az alakisághoz szintén nem kötött *egyezsétek lefolytatása*, ahol a bűnösség beismeréséről, az egyezség tartalmi elemeiről folyhat az alku. A védő jogosultsága ekkor, hogy az ügyészséggel külön is

³⁸ Javaslat. Részletes Indokolás 404–406. §-hoz. 451. p.

³⁹ Javaslat. Részletes Indokolás. 731. §-hoz. 554. p.

egyeztethet. Egyetlen előírás az egyeztetés folyamán, hogy az elején az ügyésznek ismertetnie kell az álláspontját. A harmadik szakasz pedig maga az *egyezség megkötése*, amely írásbeli formát igényel, ugyanis azt a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvbe kell foglalni, és azt egyidejűleg az ügyésznek, terheltnek és védőnek alá kell írnia (új Be.407-409. §). Az egyezség létrejöhet valamennyi vagy csak egyes bűncselekmények vonatkozásában [új Be. 410. § (1) bekezdés]. Utóbbi esetén felmerül a kérdés, hogy vajon elkülönítést fog-e maga után vonni az egyezség megkötése.

Az *egyezség tartalmi elemeit* a törvény tételesen tartalmazza, annak kötelező és eshetőleges elemeit lehet elkülöníteni. A kötelező elemek közé tartozik a vádirattal egyező formájú és részletezettségű bűncselekmény leírása, valamint az ügyész által megállapított minősítés; a terhelt nyilatkozata arról, hogy a bűnösségét beismeri és ezzel kapcsolatban beismerő vallomást tesz; valamint a büntetés vagy önállóan alkalmazható intézkedés (nem, mérték, tartam megjelöléssel). Eshetőleges elemek közé tartozik mellékbüntetés; vagy büntetés vagy intézkedés mellett is alkalmazható intézkedés (nem, mérték, tartam megjelöléssel); egyes bűncselekmények esetén eljárás megszüntetése vagy feljelentés elutasítása; bűnügyi költség viselése vagy éppen az alól való mentesülés; továbbá a terhelt által vállalt egyéb kötelezettségek köre, így például a magánfél polgári jogi igényének kielégítésére vonatkozó vállalás (új Be. 410-411. §). Az új Be. expressis verbis tartalmazza, hogy kényszergyógykezelés, elkobzás, vagyoneklobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele nem képezheti az egyezség tárgyát [új Be. 411. § (6) bek.]. (Amennyiben nem jön létre az egyezség az ügyész és a terhelt között, úgy a jogalkotó ún. *favor defensionis* szabályozást alkotott, azaz a kezdeményezés és az ennek során keletkezett ügyiratok bizonyítási eszközként, valamint bizonyítékként nem használhatóak fel. Ilyenkor egyebekben a rendes eljárás szabályai szerint hagyományos vádemeléssel folytatódik tovább az eljárás.)

Ha létrejött az írásbeli megállapodás *speciális vádemeléssel* („*vádemelés egyezség esetén*” címmel) kerül az ügy a bírósági szakaszba. Az ügyésznek ilyenkor kötelessége, hogy a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emeljen vádat. Az is kötelessége, hogy a vádirattal együtt az egyezséget tartalmazó jegyzőkönyvet is benyújtsa a bírósághoz. Az ügyész a vádiratában 3 indítványt tesz: egyfelől, hogy a bíróság az egyezséget hagyja jóvá; másfelől, hogy az egyezség tartalmával egyezően milyen büntetést szabjon ki, intézkedést alkalmazzon; harmadsorban, hogy az egyezség tartalmával egyezően milyen egyéb intézkedést tegyen a bíróság [új Be. 424. § (1) – (3) bek.].

A *bírósági eljárás* az 1. típusú együttműködés esetén *külön eljárás* („*eljárás egyezség esetén*”) keretében folyik le, ahol a bíróság előkészítő ülésen az egyezség tartalmát nem változtathatja meg, helyette az egyezség törvényességét vizsgálja. Az előkészítő ülés azzal kezdődik, hogy az ügyész ismerteti a vád és az indítványok lényegét; majd ezt követően a bíróság tájékoztatja a vádlottat az egyezség jóváhagyásának következményeiről. Talán, amely ezek közül kiemelkedő jelentőséggel bír, az az, hogy a jóváhagyó végzés ellen nincs helye fellebbezésnek. Ezt követően a bíróság nyilatkoztatja a vádlottat abban a kérdésben, hogy az egyezséggel egyezően beismeri-e a bűnösségét és lemond-e a tárgyaláshoz való jogáról. Álláspontom szerint e szabállyal, azaz azzal, hogy a bíróság előtt is újra nyilatkozik a terhelt, a közvetlenség elve jelenik meg. Sőt garanciális szabállyal is megtoldja a jogalkotó, amikor úgy rendelkezik, hogy a kérdés

megválaszolása előtt a terhelt tanácskozhat a védőjével (új Be. 731-732. §). Amennyiben a vádlott beismerte a bűnösségét és a lemondott a tárgyaláshoz való jogáról, a bíróság megvizsgálja az egyezség jóváhagyásának feltételeit, amely nem más mint az új Be. 733. §-ban meghatározott 5 konjunktív elemből álló teszt végigfuttatása. Amennyiben úgy ítéli meg a bíróság, hogy az egyezséget végzéssel jóváhagyja, az eljárás úgy folytatódik tovább, mintha a 2. típusú együttműködés esetén a terhelt az előkészítő ülésen a bűnösségét beismerte volna. Ilyenkor az előkészítő ülésen vagy kivételesen tárgyaláson lehet meghozni az ügydöntő határozatot (új Be. 735-736. §). Amennyiben a bíróság az egyezséget elutasítja (ezt is végzéssel teszi, fellebbezésnek nincs ellene helye) a rendes eljárás szabályai szerint folytatódik tovább az eljárás, azaz úgy mintha a 2. típusú együttműködés esetén az előkészítő ülésen nem ismerte volna be a terhelt a bűnösségét (új Be. 734. §). E ponton álláspontom szerint már látszik az, hogy a jogalkotó a szűkebb értelemben vett együttműködésnek nem két különálló formáját, hanem azok összefüggő rendszerét kívánta meghatározni az új törvényben.

2. A 2. típusú együttműködés (az előkészítő üléshez kapcsolódó forma)

A jogalkotó – álláspontom szerint szubszidiárius jelleggel – létrehozta a szűkebb értelemben vett terhelti együttműködés másik típusát is, amelynek jellegzetessége abban áll, hogy a nyomozás az általános szabályok (azaz egyezség kötése nélküli rend) szerint történik, azonban a vádemelést követően a *tárgyalás előkészítése során* előkészítő ülésen formális megállapodás nélküli, gyakorlatilag a terhelt jóváhagyását, belenyugvását igénylő együttműködés jön létre.

A jogalkotó nem titkolt célja volt a büntetőeljárásokban az ún. *érdemi tárgyalás előkészítésének* a kialakítása, ahol az adminisztratív teendők mellett a tárgyalás érdemi előkészítése is megtörténik.⁴⁰ Abban az esetben ugyanis, ha már a bírósági szak elején világos az, hogy hogyan reagál a vád és a védelem, ezzel a bizonyítás irányának meghatározása történhet, és ezzel együtt az eljárások gyorsabbá és hatékonyabbá válhatnak.

A 2. típusú terhelti együttműködés színtere az *előkészítő ülés*, amelyet szintén koncentráltabbá kívánt tenni a jogalkotó. Ennek kiindulópontja az, hogy definiálja ezt a bírósági eljárási formát: „a vádemelést követően a tárgyalás érdemi előkészítése érdekében tartott nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtheti a váddal kapcsolatos álláspontját és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában” [új Be. 499. § (1) bek.].⁴¹ Menetét tekintve: azon az ügyész először

⁴⁰ A tárgyalás előkészítésének hangsúlyosabbá tétele önmagában véve pozitív változás. Hazánkban azonban magát a tárgyalás előkészítését abban éri kritika a szakirodalom egyrészeről, hogy azt az ítélkező bíróság végzi, azaz mire érdemi tárgyalásra kerül a sor, addigra a bíróság már „előítéletessé” válhat az ügyben. Vö. HERKE CSONGOR – FENYVESI CSABA – TREMMEL FLÓRIÁN: *A büntető eljárásjog elmélete*. Budapest – Pécs, 2012. 264. p. Felmerül a kérdés, hogy a terhelti együttműködésnél az egyezség törvényességének, valamint a beismerő vallomás önkéntességének a vizsgálata után a bíróság pártatlanul tudja-e meghozni az előkészítő ülésen vagy tárgyaláson a határozatát?

⁴¹ Időpontját tekintve az új törvény úgy rendelkezik, hogy a vádirat kézbesítésétől számított 3 hónapon belül kell megtartani [új Be. 499. § (2) bekezdés]. Az idézéseket, értesítéseket pedig minimum 15 nappal az előkészítő ülés előtt kell kézbesíteni [új Be. 500. § (4) bek.].

ismerteti a vád lényegét és megjelöli a vádat alátámasztó bizonyítási eszközöket. Bár még nem tudhatja az ügyész, hogy a terhelt beismeri-e a bűnösségét vagy sem, azonban a bírósági döntés későbbi orientálása miatt indítványt tehet a szankció nemére, tartamára, mértékére. Ezt követően a vádlott kihallgatása következik, ahol a Miranda-figyelmeztetésnél többet magában foglaló ún. terhelti figyelmeztetés mellett a terheltet a bűnösség beismerésének lehetőségére is figyelmeztetni kell; majd ezután kell nyilatkoztatni arról, hogy a beismeri-e a bűnösségét a vád tárgyává tett bűncselekményben és lemond-e a tárgyaláshoz való jogáról (új Be. 502. §). Amennyiben a bűnösségét beismeri (írásbeli megegyezés nélkül) a bíróság megvizsgálja az 504. § (2) bekezdése szerinti három konjunktív feltétel tesztje alapján a beismerő vallomás önkéntességét. Amennyiben azt a bíróság elfogadja, az ügydöntő határozatot az előkészítő ülésen vagy tárgyaláson hozza meg. Utóbbi esetén folytathat le bizonyítást, azonban az nem terjedhet ki a vádirati tényállás megalapozottságára, valamint a bűnösség kérdésére (új Be. 504-505. §). Amennyiben a bíróság nem fogadja el a vádlott beismerő vallomását vagy a terhelt eleve megtagadja a bűnösség beismerését: a bírósági eljárás a rendes eljárás szabályai szerint folytatódik tovább, azzal, hogy a bűnösségét továbbra is bármikor beismerheti (új Be. 506–508. §).

3. Közös szabályok, következtetések levonása

Mindkét terhelti együttműködésnél azonos az a szabály, hogy az *alku tárgyát* a joghatárny és a járulékos kérdések képezhetik. Nem lehet azonban megállapodás tárgya a tényállás és a jogi minősítés, ugyanis ezeket az ügyész közli az eljárás folyamán. Szintén közös vonása a két együttműködésnek a *terhelt önkéntes*, bármiféle kényszerszertől mentes *beismerő vallomása*, amelyet (az ügyészségnek is), azonban garanciális jelleggel az bíróságnak minden alkalommal meg kell vizsgálnia, és arról végzést hozni.

A terhelti együttműködés bármely bűncselekmény esetén alkalmazható. A szabályozásból, annak *komplex rendszeréből* álláspontom szerint az olvasható ki, hogy a jogalkotó az 1. típusú együttműködést tekinti főszabálynak az együttműködés rendszerében, azaz az eljárások leginkább úgy lennének gyorsíthatók, ha már a nyomozás során megtörténne a beismerő vallomás, valamint a vád és a védelem közötti együttműködés. Ugyanakkor pragmatikus megfontolásból abban az esetben, ha nincs a nyomozás során terhelti beismerő vallomás, vagy az együttműködési szándék akadozik, a jogalkotó nem hagyta elveszni a terhelti együttműködés lehetőségét (egyébként is része a hatályos jog szerint is a terhelti jogoknak az, hogy az eljárás folyamán bármikor tehet vallomást). Így a második lehetőség a terhelti együttműködésre, hogy a tárgyalás előkészítése során, a koncentráltabbá tett előkészítő ülésen már írásbeli megegyezés nélkül, a terhelt beismerő vallomást tehesen és a tárgyaláshoz való jogáról lemondhasson. Ha a terhelt sem a nyomozás, sem a tárgyalás előkészítése során nem él az együttműködés lehetőségével (és ezzel együtt a tárgyalástartásához való jogának lemondásával), a fentebb ismertettek szerint bármikor tehet (beismerő) vallomást az elsőfokú eljárás folyamán, tehát továbbra is alakíthatja a bizonyítás menetét. Azonban ilyenkor megfosztja magát annak a lehetőségétől, hogy ügyét gyorsabban fejezzék be, hamarabb szülessen meg a (jogerős) ügydöntő határozat.

A szorosabb értelemben vett terhelti együttműködés rendszerét a könnyebb átláthatóság végett az alábbi ábrával szemléltetem.

1. sz. ábra

A szorosabb értelemben vett terhelti együttműködés rendszere

1. típusú együttműködés		2. típusú együttműködés	
Nyomozási szakban: az ügyészség – a terhelt – védő <i>formális egyezsége</i> t köthet a bűnösség beismeréséről („ <i>egyezség bűnösség beismeréséről</i> ” – új Be. LXV. Fejezet)		Nyomozási szak: általános szabályok szerint (azaz nincs egyezség kötés)	
Vádemelés: speciális szabályokkal („ <i>vádemelés egyezség esetén</i> ” – új Be. 424. §)		Vádemelés: általános szabályok szerint (új Be. 421-423. §)	
Bírósági szak: külön eljárás – „ <i>eljárás egyezség esetén</i> ” (új Be. XCIX. Fejezet) - a bíróság az egyezség törvényességét vizsgálja - az egyezség tartalmát nem változtathatja meg		Vádemelést követően, a <i>tárgyalás előkészítése során az előkészítő ülésen</i> indul az egyezkedési folyamat: nem eredményez formális megállapodást, inkább a terhelt jóváhagyását, belenyugvását jelenti.	
az egyezsége t jóváhagyja (végzéssel, nincs helye fellebbezésnek)	az egyezsége t elutasítja (végzéssel, nincs helye ellene fellebbezésnek)	a vádlott bűnössége t beismeri	a vádlott a bűnössége t nem ismeri be
ítélet: előkészítő ülésen vagy tárgyaláson	ügydöntő határozat: rendes eljárás szabályai szerint	ha ezt a bíróság elfogadja: ítéletét előkészítő ülésen vagy tárgyalás tartásával meghozza	akkor vagy ha a bíróság a beismerő vallomást elutasítja: az ügydöntő határozatot rendes eljárás keretében hozza meg (azzal, hogy a bűnössége t bármikor elismerheti)
Mi nem lehet megállapodás tárgya? A tényállás és a jogi minősítés (ezt az ügyész közli) Miről lehet egyezkedni? Joghátrányról és a járulékos kérdésekről.			

(A szerző saját feldolgozása)

Összegzésként elmondható, hogy az új törvényben rögzített terhelti együttműködés szabályai, a hozzá kapcsolódó garanciális rendelkezések (így a kötelező védelmes esetkör; a bíróság előtt történő beismerő vallomások és az egyezség törvényességének ellenőrzése; az eljárás folyamán megjelenő kibővített terhelti figyelmeztetések köre) megfelel a tisztességes eljárás követelményeinek. Mindezzel együtt úgy látom, hogy a szabályozással a tágabb értelemben vett fegyverek egyenlőségének az elve sem csorbul, ha él a terhelt a tárgyaláshoz való alapvető jogáról való lemondással, cserébe gyorsabb eljárás

rást, és bizonyos büntető anyagi jogi kedvezményt kap.⁴² (Utóbbi – ahogyan arra a tanulmány II.3.-as alfejezetében is kifejtettem – jelenleg nem találom olyannak, amely valódi kedvezményt nyújt az elkövetőknek, e ponton érdemes lenne az anyagi jogi szabályok újragondolása.) Az eljárásjogi szabályokat tehát megfelelőnek tartom (sőt az is megjegyzem, hogy valójában nem teljesen új a szabályozás, hiszen a lemondás a tárgyalásról külön eljárás szabályai több ponton visszaköszönek), azzal, hogy a törvény sajnos magán viseli a „többszerzős művek” hibáit. Így vannak bizonytalan, vagy kevésbé egyértelmű rendelkezései az együttműködésnek. Példának okáért elegendő csak a tanulmányban felvillanásszerűen megemlített kérdésekre gondolni, így például arra, hogy 1. típusú együttműködésben az egyezség szakaszai nem igazán egyértelműek a törvényből.

Ami mindkettő együttműködésnél felmerülhet, hogy a sértett kimaradt az együttműködés folyamatából. Ennek oka abban keresendő, hogy az együttműködéshez képest a sértett és a terhelt közötti „megállapodásra” külön intézmény, a közvetítő eljárás létezik, amely rendszertanilag elkülönül a terhelti együttműködés rendszerétől. Ugyanakkor – francia modellt tekintve, amelyben, ha ismert a sértett személye az ügyésznek kötelezettsége az, hogy kötelezze a terheltet a sértett kárának megtérítésére – lehetne erősíteni a sértett (magánfél) jogait e rendszerben is, például úgy, hogy nem csak eshetőleg elemként jelenne meg a magánfél polgári jogi igényére vonatkozó vállalás.

Végül, ami a joggyakorlat oldaláról okozhat majd nehézséget – bár ez jogszabályszerkesztési dilemma, probléma – hogy a terhelti együttműködési rendszernek a részlet-szabályai (az általam 1. és 2. típusnak nevezett együttműködések) nem egy helyen, hanem az eljárás adott szakaszához kerültek mindig beépítésre. Ez önmagában dicsérendő lenne, azonban a problémát abban látom, hogy a terhelti együttműködés folyamatát (nem beszélve arról, hogy a két típus között kapcsolódási pontok vannak) nem lehet egyben látni, a jogalkalmazónak az egész törvényt végig kell bogarásznia, hogy a terhelti együttműködésről átfogó ismereteket szerezzen.

IV. Záró gondolatok

„Az idő múlásával az igazság elenyészhet” – tartotta *Edmond Locard* francia kriminalista.⁴³ A tétel örökzöld érvényű, a büntetőeljárások gyorsítása és hatékonyságának növelése állandó téma mind a jogelméletben, mind a joggyakorlatban. Mindennapi aktualitását azonban soha nem az újszerűsége, sokkal inkább a még mindig megoldásra váró régi-új kérdések sora adja.⁴⁴

A magyar jogalkotó előtt a kodifikációs munkálatok során az eljárások gyorsítása és hatékonyságának növelése kapcsán az egyik megoldási lehetőség az amerikai kontinen-

⁴² A fegyverek egyenlősége elv definiálásához és csoportosításához lásd: GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A fegyverek egyenlőségének elve az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában*. (Közlésre elfogadott: Belügyi Szemle, 2017.)

⁴³ Gondolatait idézi és feldolgozza: PRADEL, JEAN: *La célérité et les temps du procès pénal, Comparaison entre quelques législations européennes*. In: DELMAS-MARTY, MIREILLE (ed.): *Champ pénal – Mélanges en l'honneur du professeur Reynald Ottenhof*, Paris, 2006. 251. p.

⁴⁴ PÁPAI-TARR 2016, 777. p.

sen kiválóan működő vádalku és az európai megegyezési eljárások voltak, így az új törvény keretrendszerbe foglalta a terhelti együttműködés szabályait. A terhelti beismerő vallomásra építő együttműködés során a jogalkotó előtt a lemondás a tárgyalásról külön eljárás csődje lebegett, erre is reagálva alkotta meg a tágabb és szűkebb értelemben vett terhelti együttműködés formáit, utóbbin belül annak komplex – egyes pontjaiban a francia modell megoldását magánviselő – rendszerét.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy az együttműködésnek azonban szinte valamennyi „fél” vonatkozásában lehetnek *veszélyei*. Egyik ilyen a nemzetközi szakirodalomban sokat hangoztatott „*point of no return*” veszélye, azaz az, hogyha a terhelt túl korán tesz az eljárás folyamán beismerő vallomást az csorbítja a védekezési taktikát, valamint ezzel arányosan csökken a felmentő ítélet meghozatalának lehetősége.⁴⁵ Álláspontom szerint az új terhelti együttműködés szabályai, a hozzákapcsolódó garanciák megfelelnek a tisztességes eljárás követelményeinek, sőt a tágabb értelemben vett fegyverek egyenlőségének elvét sem sértik. Célját azonban csak akkor érheti el (gyorsítás és hatékonyság), ha a felek érdekelté válnak az alkalmazásában. Úgy tűnik utóbbihoz az anyagi jogszabályok terhelt számára kedvezőbb irányú módosítása is szükséges lenne.

A terhelti együttműködés ezen felül számos (elsősorban eljárásjog dogmatikai) *kérdést* vet fel. Így kérdésként merülhet fel az együttműködéses eljárásokban az is, hogy az ilyen eljárásokban mennyire tud a bíró független, pártatlan maradni, vagy éppen az, hogy a jogintézmény nem sérti-e az igazság kiderítésének funkcióját. Nézetem szerint a magyar terhelti együttműködési rendszer kialakításával – legyen szó annak bármelyik formájáról – a bírót (a bírósági szakot) pont az egyezség törvényességének vagy éppen a beismerő vallomás önkéntességének biztosítékaként, az egyezséget elutasítja, vagy a 2. típusú együttműködés esetén a vádlott bűnösségének beismerését nem fogadja el a bíróság, hiszen ekkor majd a rendes eljárás szabályai szerint úgy kell lefolytatnia az eljárást, mintha nem lett volna egyezség (1. típusnál) vagy bűnösség beismerése (2. típusnál).] Az igazságot pedig jelző nélküli, ún. középutas igazságként érdemes kezelni, amelyben az eljárások gyorsítása megfelelő garanciákkal még egy beismerő vallomásra építő terhelti együttműködés során is elérhető és továbbra is elérendő cél.

⁴⁵ Így például DAHS, HANS: *Absprachen im Strafprozess – Chancen und Risiken*. NSTZ 1988. 156. p. Idézi: HERKE 2008, 87. p.